

EIROPAS KULTŪRAS MANTOJUMA DIENAS 2015

**EIROPAS
KULTŪRAS
MANTOJUMA
DIENAS
2015**

Izdevuma sagatavošanā izmantoti VKPAI Pieminekļu dokumentācijas centra u.c. materiāli.

Izdevuma zinātniskais redaktors: Dr. arch. Jānis Zilgalvis

Fotogrāfijas: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, Raitis Mūrnieks (Ainažu jūrskola un Biedrības Serde mākslinieku darbnīcu un rezidenču centrs Aizputē), Daugavas muzejs (Salaspils 1605. gada kaujas vieta), Juris Presņikovs (Gūtšmitu nams Ventspilī)

Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija izsaka pateicību visiem, kas palīdzēja un piedalījās izdevuma tapšanā.

Dizains: Sandra Betkere
Iespiests: Apgāds MANTOJUMS
Projekta vadība: Kristīne Ābele

KURZEME

Kuldīgas tilts un vecpilsēta Ventas senleņķī	10
Biedrības Serde mākslinieku darbnīcu un rezidenču centrs Aizputē	12
Liepājas Sv. Trīsvienības baznīca ar žogu	13
Ēdoles pils ar nocietinājuma grāvjiem un parku	14
Gūtšmitu nams Ventspilī	16

RĪGAS REĢIONS

Rīgas Brāļu kapi	18
Daugavgrīvas cietoksnis	19
Jaunmoku muižas pils	20
Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs	21
Turaidas muzejrezervāts	22
Ainažu jūrskola	23
Lestenes baznīca un latviešu leģiona karavīru kapsēta	24
Daugavgrīvas klosteris – viduslaiku nocietinājums	25
Salaspils 1605. gada kaujas vieta	26

ZEMGALE

Rundāles pils	28
Strūves astronomisko novērojumu punkts JĒKABPILĪ	30
Latvijas pirmā Valsts prezidenta J. Čakstes dzimtas mājas "Auči"	31
Dzīvojamā māja "Billītes"	32
Academia Petrina	33
Bauskas pilsdrupas un Kurzemes hercogu rezidence	34

VIDZEME

Pirmo latviešu dziesmu svētku norises vieta	38
Cēsu pils komplekss	39
Cesvaines pils	40
Rankas muižas apbūve	42
Rubenes luterāņu baznīca ar žogu	43
Varakļānu muižas pils	44

LATGALE

Dzejnieka Raiņa dzīves vieta Berķenelē	46
Kalkūnes muiža	47
Krāslavas katoļu baznīca	48
Aglonas bazilika	49
Krāslavas pils	50
Daugavpils cietoksnis	52
Daugavpils skrošu rūpnīca	54
Lūznavas (Glužņevas) muižas kungu māja	55

Ir pagājuši divdesmit gadi, kopš Latvija pirmo reizi piedalījās Eiropas kultūras mantojuma dienās. Šī skaistā tradīcija Eiropā ir stiprinājusi katras dalībvalsts identitāti, izcēlusi kultūras mantojuma vērtību un padarījusi sabiedrībai to pieejamāku. Mēs sākam dalību Eiropas kultūras mantojuma dienās ar trauslu tēmu – koka mantojums Latvijā, esam akcentējuši kultūras mantojuma dažādību, saglabāšanas un restaurācijas specifiku, pieskārušies arī mūsdienu izaicinājumam – kultūras mantojuma, arhitektūras un dizaina attiecībām.

Kultūras mantojums ir kaut kas vairāk nekā senas ēkas, gleznojumi, skulptūras, akmeņi, izrakumi, atradumi. Kultūras mantojums ir stāsts par mums – par cilvēku, cilvēka dzīves kvalitāti, vērtību skalu, mantojums ir saruna par cilvēces nākotni. Mēs zinām, kas notiek ar cilvēku, ja viņam pārtrūkst atmiņa, bet ne vienmēr apzināmies kas notiek ar sabiedrību, kad tiek noārdīta tās atmiņa. Caur mantojumu mēs uzzinām kas esam, ko esam spējuši, spējam un ko varam sagaidīt nākotnē. Kultūras mantojums dod sapratnes un sarunu platformu, veido tiltu starp vēsturi un cilvēkiem, starp kultūrām, tradīcijām un uzskatiem. Bez kultūras mantojuma telpa, kurā mēs dzīvojam būtu tukša, nepārliecinoša, garlaicīga un nabadzīga, vai precīzāk sakot bez dvēseles. Tikai nemitīgā paaudžu vērtību kārtojumā rodas stabilitāte cilvēka apziņā, ticība nākotnei un visbūtiskākais – pārliecība par dzīves jēgu. Eiropas kultūras mantojuma dienas ir savu identitāti cenošu valstu svētki kultūras mantojuma saglabāšanas idejas stiprināšanai. Latvija ir bagāta ar kultūras mantojumu un spēcīgām tradīcijām tā saglabāšanā.

JURIS DAMBIS
Dr.arch. Valsts kultūras pieminekļu
aizsardzības inspekcijas vadītājs

Twenty years have passed since Latvia took part in the European Heritage Days (EHD) event for the first time. This lovely tradition in Europe has strengthened the identity of each member state, emphasised the value of cultural heritage, and made it more available to the public. We began our participation in the EHD with a fragile topic – wooden heritage in Latvia. We have emphasised the diversity of cultural heritage, the specifics of preserving and restoring it, and modern challenges related to the relationship among cultural heritage, architecture and design.

Cultural heritage is more than ancient buildings, paintings, sculptures, rocks, archaeological discoveries. Cultural heritage speaks to us as people, our quality of life and scale of value. It also represents a conversation about the future of humanity. We know what happens to a person who suffers from amnesia, but we are not always aware of what happens to society when its memories are unravelled. Heritage allows us to learn who we are, what we have been able to do, what we are able to do, and what we can expect in future. Cultural heritage is a platform for understanding and conversations, casting a bridge between history and people, as well as among cultures, traditions and views. Without cultural heritage, the space in which we live would be empty, unconvincing, boring, poor or, to put it more precisely, without a soul. Only a ceaseless arrangement of the values of generations creates stability in human consciousness, a belief in the future and, most importantly, belief in the purpose of life. European Heritage Days are a celebration for countries that respect their identity and want to strengthen the idea of preserving cultural heritage. Latvia has a wealth of cultural heritage, as well as powerful traditions in preserving it.

JURIS DAMBIS
Dr.arch. Head of State Inspection
for Heritage Protection

2015. gads ir jubilejas gads Eiropas kultūras mantojuma dienām Latvijā, jo Mantojuma dienu tradīcija ar koka mantojumam veltītiem pasākumiem Latvijā aizsākās 1995. gadā. Šie pasākumi septembrī simbolizē sabiedrības iesaistīšanos kultūras mantojuma saglabāšanā. Šogad Inspekcija aicināja kultūras pieminekļu saimniekus atvērt durvis un iesaistīties sabiedrībai un ļaut iepazīt kultūras mantojuma vērtības. Šī gada Mantojuma dienu objektus vislabāk raksturo sākotnējais Mantojuma dienu moto „Eiropa – kopīgs mantojums”.

2015. gads Eiropā iezīmē vairākas citas kultūras mantojuma politikai būtiskas gadadienas: 1975. gadā, pieņemot Eiropas Arhitektūras mantojuma hartu, pirmo reizi oficiāli tika pausts viedoklis, ka arhitektūras mantojums ir Eiropas kultūras mantojuma bagātības un daudzveidības neaizvietojamais izteiksmes veids, tas ietver nenovērtējamas mūsu pagātnes liecības un ir visu eiropiešu kopējais mantojums, kura saglabāšanā visām Eiropas valstīm jābūt vienotai nostājai. 1985. gadā pieņemta Konvencija Eiropas Arhitektūras mantojuma aizsardzībai (Granāda), 2005. gadā – Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai (Faro) un Vīnes memorands par pasaules kultūras mantojumu un laikmetīgo arhitektūru.

Latvijas kultūrainavas evolūcijā varam izsekot būvmākslas stilu attīstībai no romānikas un gotikas līdz pat 20. gs. sākuma arhitektūras iezīmēm un 1920.,

30. gadu būvniecības strāvotajiem. Ne mazums muižu piļu, baznīcu un citu vēsturisku ēku projektu autori ir Eiropas valstīs pazīstami arhitekti, piemēram, L. J. L. Markoni (Bebrenes muižas kungu māja), H. Grīzebahs (Cesvaines pils), F. A. Šīlers (Vecauces pils), V. Macoti (Varakļānu pils), A. Parako (Krāslavas katoļu baznīca), K. F. Šinkels (Elejas pils, projekts nav īstenots) u. c. Ne mazāka nozīme ir itāļu izcelsmes Krievijas galma arhitekta F. B. Rastrelli darbībai Latvijā (Rundāles un Jelgavas pilis). Savukārt Liepājas Sv. Trīsvienības baznīcas arhitektūras ietekmju avoti meklējami Prūsijas 18. gs. būvmākslā. Citi objekti saistās ar Eiropas zemēs zināmu mecenātu vārdiem, piemēram, J. Kerbedzas (Lūznavas muižas kungu māja). Ir arī personas, kas no Rietumeiropas ieceļojušas Latvijā un tai veltījušas savu mūžu – G. Ārmitsteds (Jaunmoku pils) u. c. Rietumeiropas vēsmas ieviesa arī ēku īpašnieki, kuri nenogurstoši un ar interesi sekoja visam jaunajam, gan studējot literatūru, gan ceļojot, to ieviešot Latvijā (Ēdoles un Bauskas pilis). Ar Eiropas vārdu saistās arī vairākas vietas – viens no 34 2005. gadā UNESCO Pasaules kultūras un dabas mantojuma sarakstā iekļautajiem Strūves ģeodēziskā loka punktiem Jēkabpilī.

Ne tikai Eiropas ietekme jūtama Latvijā. Arī mūsu valsts vārds izskanējis kaimiņzemēs. Te jāmin Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs – viena no senākajām tautas koka celtniecības pieminekļu krātuvēm Eiropā, Auču mājas Zemgalē saistās ar pirmo valsts prezidentu J. Čaksti, kurš kopā ar Igaunijas un Lietuvas pirmajiem prezidentiem ienesa Latvijas vārdu Eiropā.

Ne mazums Rietumeiropas mākslinieku piedalījušies vēsturisku ēku veidošanā Latvijā. Viens no tiem ir Berlīnes tēlnieks J. M. Grafs (Rundāles un Jelgavas pilis), turpat strādājuši itāļu gleznotāji no Pēterburgas F. Martīni un K. Cuki. Par Rietumeiropas mākslas centros izglītību guvušiem meistariem liecina tēlniecības darbi (Neretas baznīca, Jelgavas pils) u. c.

Kopumā var teikt, ka Latvijas būvmākslas attīstība nav atraujama no arhitektūras stilu evolūcijas Eiropā. Protams, veidojušās arī savas īpatnības, tautas celtniecības tradīciju ietekme, vietējo meistaruru rokraksts un skatījums.

Ceram, ka ikviens, kurš atvērs šo izdevumu un apmeklēs kādu no Mantojuma dienu pasākumiem, iepazīs ko jaunu un neredzētu, Eiropas arhitektūrā sakņotu. Tāds ir arī šo pasākumu mērķis – radīt interesi par mūsu kultūras mantojumu, tā aizsardzību, saglabāšanu, tuviem un tāliem ietekmju avotiem.

2015 is an anniversary year for the European Heritage Days in Latvia, because the tradition, which involves wood heritage events, began in Latvia in 1995. The September events symbolise public involvement in the preservation of cultural heritage. This year the Inspection called on owners of cultural monuments to open their doors to the public so that the values of cultural heritage could be examined. This year's objects are best described by the initial motto for the European Heritage Days – "Europe: Common Heritage."

2015 marks several other anniversaries that are essential to the cultural heritage policies of Europe. The European Charter of the Architectural Heritage was adopted in 1975, for the first time officially declaring that architectural heritage is an inviolable expression of the wealth and diversity of European heritage, including fantastic evidence about our past and being the common heritage for all Europeans. Preservation of this heritage must be something with respect to which all European countries have the same position. In 1985, the Granada Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe was approved, while in 2005, the Council of Europe's Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society (the Faro Convention) and the Vienna Memorandum on World Heritage and Contemporary Architecture were both adopted.

The evolution of Latvia's cultural landscape shows the development of building styles from the Romanesque and Gothic styles to the architectural elements of the early 20th century and the relevant processes in the 1920s and 1930s. Many baronial manor houses, churches and other historical buildings were designed by architects known throughout Europe, including L.J.L. Marconi (the mansion of the Bebrene Estate), H. Grisebach (the Cesvaine Castle), F.A. Steler (the Vecauce Castle), V. Macotti (the Varakļāni Castle), A. Parakko (the Krāslava Catholic Church), K.F. Schinkel (the Eleja Castle, unfinished), et.al. No less important was the Italian architect of the court of the Russian Empire, F.B. Rastrelli, who designed the Rundāle Castle and Jelgava Castle in Latvia. The source of influence for the architecture of the Church of the Holy Trinity in Liepāja can be found in the building arts of 18th century Prussia. Other buildings relate to the names of European philanthropists such as J. Kerbedza (the mansion of the Lūznava Estate). There are also people from Western Europe who moved to Latvia, including G. Armitsted (the Jaunmoku Castle). Influences from Western Europe were also absorbed by building owners who tirelessly and with much interest followed along with everything that was new by studying the literature and travelling abroad to bring new trends to Latvia (the Ēdole and Bauska castles). There are also several locations that are related to Europe. One of the 34 items listed in the UNESCO World Heritage List in 2005 was the Struve Geodetic Arc point in Jēkabpils.

It is not just European influence that is felt in Latvia. Our country's name has been heard in neighbouring countries. Here we must mention the Latvian Open-Air Ethnographic Museum, which holds one of the most ancient collections of wooden buildings in Europe. The Auči homestead in Zemgale relates to Latvia's first president, Jānis Čakste, who brought the name of the Baltic States into European circulation together with the first presidents of Estonia and Lithuania.

Many Western European artists helped to design historical buildings in Latvia. The Berlin-based sculptor J.M. Graf worked on the Rundāle and Jelgava castles, as did two Italian painters from St Petersburg, F. Martini and K. Cucchi. There are sculptures at the Nereta and Jelgava castles and elsewhere which show that the sculptors studied at Western European centres of art.

Overall, it can be said that the development of the building arts in Latvia cannot be separated from the evolution of architectural styles in Europe. To be sure, there have also been specific influences based on folk traditions, as well as the work and views of local craftsmen.

We hope that everyone who reads this publication and visits one of the European Heritage Days events will find something new and unprecedented that is rooted in European architecture. That is the goal of these events – to create an interest in our cultural heritage, its protection and preservation, and its near and distant sources of influence.

KULDĪGAS TILTS UN VECPILSĒTA VENTAS SENLEJĀ

Kuldīga, Kuldīgas nov.

Kuldīgas vārds pirmo reizi minēts 1245. gadā. Pilsētas tiesības tā ieguvusi 1378. gadā. Tās teritorijā atrodas Veckuldīgas kuršu pilskalns, no kura netālu Ventas upes krastā 13. gs. vidū celta ordeņa pils. Pēc tās drīz izveidojās pilsētiņa – tagadējās Kalna un Auniņa ielas rajonā. Ap 1350. gadu šajā vietā, arī Annas ielas tuvumā izveidojās Kalnamiests, kuram bija ģeometriski plānota telpiskā struktūra.

Kuldīga bija Kurzemes hercogistes galvaspilsēta un hercoga Jēkaba laikā tā piedzīvoja īpašu uzplaukumu. Laika gaitā Kuldīga un tās pils postīta vairākkārt, piemēram, 1701. gadā, kad zviedri ieņēma pili un to izlaupīja. Krievijas impērijas laikā Kuldīga bija klusa pilsētiņa. Ap 200 dzīvojamās ēkas, kuras galvenokārt bija koka, mitinājās iedzīvotāji, tajā atradās rātsnams, dzirnavas, saimniecības ēkas, kuras atradās pagalmos un piešķīra pilsētiņai īpašu noskaņu un romantiskumu.

Kuldīgai īpašu pievilcību dod reljefs, Alekšupītes tecējums cauri pilsētas vēsturiskajam centram un Ventas krastu stāvās nogāzes – it īpaši slavenā Ventas rumba – Eiropā par platāko uzskatītais ūdenskritums.

Unikāls ir tilts pāri Ventas upei. Jau 1872. gadā veikti izpētes darbi, kurā vietā tiltu celt, un izrādījās, ka jau krietni senāk izraudzītā vieta ir vispiemērotākā. Jaunā tilta inženiertehnisko projektu izstrādāja inženieris F. Staprani un par arhitektonisko risinājumu rūpējās arhitekts O. Dīce. Tilts celts no ķieģeļiem uz akmens mūra balstiem – maksimāli izmantojot vietējos būvmateriālus. Tilta būvniecība uzsākta 1873. gadā, un jau pēc gada notika tā atklāšana. Diemžēl tilts cieta karadarbības rezultātā 1915. gadā – tā divus posmus izpostīja Krievijas armija. 1926. gadā tilts atjaunots. 2007. – 2008. gadā senā būve restaurēta, atjaunojot tās sākotnējo izskatu. Šodien tas kalpo gan iedzīvotājiem, gan pilsētas viesiem. No tilta paveras krāšņi skati uz Ventu un tās rumbu.

2013. gadā izdots iespaidīgs pētījums prof. J. Krastiņa redakcijā, kura autori bija pazīstami kultūrvēstures pētnieki. Monogrāfija ir viens no soļiem, lai tuvinātu Kuldīgas iekļaušanu UNESCO Pasaules dabas un kultūras mantojuma sarakstā. Paveiktais darbs ir ievēribas cienīgs, un tas turpinās. Kuldīga neapšaubāmi ir ievēribas vērts Eiropas kultūras mantojuma objekts, īpaši jāuzteic vietējās mantojumu sargājošās institūcijas, kas jebkurus pārveidojumus balsta uz arhitektoniski vēsturiskās izpētes pamatiem, tādiem, kas ir aprobēti visā Eiropā.

BIEDRĪBAS SERDE MĀKSLINIEKU DARBNĪCU UN REZIDENČU CENTRS AIZPUTĒ

Atmodas iela 9, Aizpute

2002. gadā aizsākās mākslinieku darbnīcu un rezidenču centra veidošana Aizputē, Atmodas ielā 9. Šis process aktīvi turpinās arī joprojām. Biedrības nosaukums ir Serde un tās mērķis ir veicināt mākslas un amatniecības attīstību Latvijā netradicionālā vidē. Serdes veidotāji par mērķi izvirzījuši reģionālu un starptautisku sadarbību dažādās kultūras un mākslas nozarēs. Valsts Kultūrkapitāla fonds ir atbalstījis ēku kompleksa konservāciju un restaurāciju. Biedrībai ir arī citi atbalstītāji un darbības partneri. Serde organizē keramikas, glezniecības u.c. studijas ikvienam interesentam.

No 2007. gada biedrība izdevusi t. s. Tradīciju burtnīcas, kurās apkopotas ekspedīcijās iegūtās ziņas – tradicionālās kultūras liecības, stāsti, prasmes, pieredze.

LIEPĀJAS SV. TRĪSVIENĪBAS BAZNĪCA AR ŽOGU

Lielā iela 9, Liepāja

Sv. Trīsvienības luterāņu baznīcas pamatakmens likts 1742. gadā, būvdarbus vadīja mūrniekmeistars no Kēnigsbergas J. K. Dorns. Pēc viņa atgriešanās Vācijā būves vadību pārņēma palīgs J. M. Frēlihs. 1758. gadā notika baznīcas iesvētīšana. Torņa augšējie stāvi pabeigti tikai 1866. gadā. Jaunais vēlinā baroka stila dievnams ievērojami atšķiras no citām tālaika Kurzemes baznīcām ar savu neparasto ārējo tēlu. Tā ietekmju avoti meklējami Prūsijas 18. gs. arhitektūrā, kā arī tā laika teorētiskajos sacerējumos (Lancmanis I. Liepāja no baroka līdz klasicismam. – Rīga, 1983. – 81. lpp.).

Bagātīgi greznoto fasāžu sienu plaknes šķeļ orderu dalījums, pilastrī, bet virs dzegas novietota balustrāde. Portāli ir kalti akmeņi – galvenais no tiem atrodas rietumu pusē. Abās pusēs ieejai redzami Ticības un Mīlestības alegoriski veidotie sieviešu tēli, frontonā – Liepājas ģerbonis. Sānu portāli ir vienādi un bez apaļskulptūrām.

Dievnamam ir fantastiski grezns rokoko stila interjers. Plašo trīsjomu halli ar sešiem kolonnu pāriem izgaismo divos stāvos izvietoti logi un misiņa lustras. Smalkās, kokgriezumiem bagātās formās veidots 13 metrus augstais altāra retable. Tā kompozīcija ir tradicionāla – četras kolonnas balsta antablementu, kura centrā atrodas Trīsvienība staru vainagā zem varena baldahīna. Tādā pašā mākslinieciskā rokrakstā un stilā veidota kancele, biktssols un ērģeļu luktas. Domājams, nedaudz vēlāk, ap 1760. gadu radusies hercogu loža. Visus iekārtas priekšmetus zeltījis meistars J. Endress.

1774. gadā jaunas ērģeles sāka būvēt H. A. Konciuss no Halles.

1844. gadā ērģeļu izbūve turpinājās, ko šoreiz veica Kurzemes meistars K. P. O. Hermanis. Lai apsteigtu Rīgas Doma baznīcu, 1885. gadā Grinberga firma liepājnieku ērģeles papildināja līdz 131 reģistram. Līdz ar to Trīsvienības baznīcas ērģeles līdz pat 1912. gadam bija lielākās pasaulē.

Ievērojamā pieminekļa pastāvēšanu apdraud pamatu sēšanās, kuras rezultātā radušās plaisas velvēs. Klimatisko apstākļu ietekmē sairst fasāžu skulpturālais dekors.

Dievnamā aktīvi norisinās dievkalpojumi, notiek ērģeļmūzikas koncerti. Ir izstrādāts ēkas fasāžu un torņa renovācijas, logu un akmens detaļu restaurācijas būvprojekts.

ĒDOLES PILS AR NOCIETINĀJUMA GRĀVJIEM UN PARKU

Ēdole, Ēdoles pag., Kuldīgas nov.

Vankas upītes krastā, dziļu nocietinājumu grāvju ielenkta stāv Ēdoles viduslaiku pils – vienīgā no Kurzemes bīskapijas pilīm, kura vēl ir apdzīvota. Tā celta 1264. - 1276. gadā. Sākotnēji tā sastāvēja no diviem paralēliem dzīvojamiem korpusiem, kurus savienoja mūra sienas. Dienvidaustrumu sienas vidū atradās vārtu tornis. Pils pagalmā tādējādi bija noslēgts un pats komplekss – drošs patvērums tās iemītniekiem. Pils laika gaitā pārbūvēta un paplašināta.

1561. gadā Kurzemes bīskaps Magnuss Ēdoli kopā ar citiem zemes īpašumiem uzdāvināja Ulriham fon Bēram, kuram tā piederēja līdz 1562. gadam. Viņa pēcnācēji Ēdolē saimniekoja līdz pat Latvijas agrārreformai. 17. gs. otrajā pusē Ēdoles pils zaudēja savu nocietinājuma funkciju un kļuva par ērtu, reprezentatīvu muižas īpašnieka mājokli. 1838. gadā Ēdoles īpašumu mantoja Ernsts Ādolfs Verners fon Bērs. Viņš bija angļu kultūras un dzīves stila atzinējs, bieži viesojās Londonā un Skotijā. Viņa personīgās intereses, erudīcija un materiālās iespējas acīmredzot arī noteica pils pārbūves stilistisko ievirzi – tās pārveidošana 1835. - 1841. gadā saistās ar vienu no pirmajiem plašākiem mēģinājumiem apgūt neogotikas formas Latvijas muižu arhitektūrā. Viduslaiku pils ieguva modernu Tjudoru laika ēkas māksliniecisko tēlu. Pašā sākumā nojauktas vēlākās piebūves, lai atsegtu pils viduslaiku kodolu. Izmaiņas skārušas arī iekštelpas un pils tuvāko apkārtni. Ēka daļēji zaudēja savu noslēgto raksturu. Tā kļuva majestātiskāka, pievilcīgāka un lepņāka. Atbilstoši laikmeta garam veidoti arī pils neogotiskie interjeri.

Pārbūves Ēdoles pilī turpinājās arī vēlāk. 1905. gadā Ēdoles pils nodedzināta. Šajā laikā tā piederēja E. Ā. V. fon Bēra jaunākajam dēlam Aleksandram Vilhelmam fon Bēram. Viņš turpināja tēva uzsāktās saimnieciskās aktivitātes, daļa peļņas bija jāatvēl pils atjaunošanai. No viduslaiku celtniecības perioda saglabājās tikai pirmā stāva un torņa velves. Atjaunošanas darbi sākās 1906. gadā un turpinājās līdz 1911. gadam. Tos nobeidza A. V. fon Bēra brāļa dēls Aleksandrs. Izmaiņu rezultātā zuda pils ārējais neogotiskais raksturs. Saimniecības pagalma izveidošana, fasāžu pārveidošana un apkārtnes labiekārtošana turpinājās līdz 1916. gadam. Tolaik mainīts pils plānojums – galvenokārt pils dienvidrietumu korpusā. No jauna pasūtītas arī durvis, logi, logu iekšējie slēgi un citi galdniecības izstrādājumi. Tie ir mākslinieciski augstvērtīgi, tāpat kā iepriekš – gotiskās formās, papildināti ar grezniem metālkalumiem un vairumā gadījumu – pieskaņoti sākotnējai telpu stilistikai. Netālu no pils atrodas Ēdoles luterāņu baznīca (1648). Neapmestā ķieģeļu mūra ēka ir savdabīgs viduslaiku būvtradīciju paraugs. Šodien Ēdoles pils ir privātīpašums. Tā ir publiski pieejama un priecēs ikvienu apmeklētāju. Interjerā bagātīgi ir izvietoti antikvāri priekšmeti.

SCHEIDIGS KUOWALDERSKY.
IN SUEDE

GŪTŠMITU NAMS VENTSPILĪ

Kuldīgas iela 2, Ventspils

Nams piederējis vienai no 19. gs. otrās puses ievērojamākajām Ventspils ģimenēm – Gūtšmitiem, kas pilsētā pazīstami kā lielākie kuģu īpašnieki, tirgotāji un uzņēmēji. Dzimtas saknes meklējamas Vācijā, pirmais 1808. gadā no Meklenburgas Ventspilī nonākušais Gūtšmits bija kuģu galdnieks, vēlākais koktirgotājs Fridrihs Ludvigs. Viņa dēls Aleksandrs Fridrihs Vilhelms laikā no 1870. līdz 1872. gadam bijis Ventspils birģermeistars. Nams Ventspilī tad arī tapis pēc Eiropā valdošām modes vēsmām arhitektūrā un interjeru veidošanā.

Ventspils pilsētas plānā, kas datēts ar 1797. gadu, zemes gabals Kuldīgas ielā 2, Ventspilī jau bija apbūvēts. Pašreizējo apjomu ēka ieguvusi vairākos bŭvperiodos – 19. gs. 1. ceturksnī ir tapis ēkas vecākais korpuss. 19. gs. 70. gados klasicisma ēka pārbūvēta un iekārtota atbilstoši laikmeta modes prasībām – pagarināta uz Ventas upes pusi, uzceļot jaunu ēkas korpusu neorenesanses formās ar arhitektoniski veidotu poligonālu rīzalītu, kuru izceļ otrā stāva pusloka formas logi, kas Ventspils tirgotāju savrupnamam piešķir tādu kā Venēcijas palaco garu. Mazliet vēlāk – jau 19. gs. 80. gados ēka pagarināta, uzceļot kāpņu piebŭvi, un vienlaikus arhitektoniski līdzsvarojojot vēsturiski dažādos posmos celtās ēkas galveno fasādi.

Sākotnēji nams kalpojīs, kā Gūtšmitu ģimenes savrupmāja – Kuldīgas iela šajā posmā vēl nav bijusi izbūvēta, nama priekšā pleties iekopts dārzs ar lapeni. 19. gs. 70. gados ēka ir ne tikai ievērojami paplašināta – tai ieguvusi Ventspils ēkām neierasti greznu interjeru. Īpaši iespaidīga bijusi otrā stāva telpu anfilāde, ko vainagojusi līdz mŭsdienām saglabātā un 1987. gadā restaurētā nama centrālā telpa – neorenesanses parādes zāle. Dekoratīvās apdares pēdas ir konstatētas teju vai visās ēkas telpās.

Gūtšmitu dzimtas uzplaukums nav bijis ilgstošs – pēc Pirmā pasaules kara zaudēta daļa no tai piederošajiem kuģiem, un lepno savrupnamu vairs nav bijis iespējams saglabāt ģimenes īpašumā. 1927. gadā Gūtšmitu nams nonāca Ventspils pilsētas pašvaldības īpašumā, kas šeit izvietoja pilsētas valdi un iestādes. Padomju laikā ēkā atradās milicija, bet pēc neatkarības atgūšanas līdz

2012. gadam ēkā izvietojās LR Valsts policijas iecirknis. Tuvākajā nākotnē ēku ir paredzēts atjaunot un tajā izvietot Valsts ieņēmumu dienesta struktŭrvienības.

(aut. I. Apmāne)

RĪGAS REĢIONS

RĪGAS BRĀĻU KAPI

Aizsaules iela 1b, Rīga

1919. gadā sapulcējās pirmā Brāļu kapu kopšanas komitejas sēde. Pēc gada bija skaidrs, ka kapiem jāveido īpašs projekts un jau 1921. gadā rīkots slēgts konkurss. 1922. gadā konkursu atkārtoja un tajā uzvarēja tēlnieks Kārlis Zāle. Kopā ar viņu metu izstrādāja arhitekts Aleksandrs Birzenieks, daiļdārznieks Andrejs Zeidaks. 1924. gadā svinīgi likts Rīgas Brāļu kapu izbūves pamatakmens. Arhitektoniskos darbus pārraudzīja Pēteris Feders. Mirstošo jātnieku sākotnējo grupu atklāja 1927. gadā, otro kārtu – 1928. gadā. Mātes tēls atklāts pēc gada, un 1930. gadā uzsākta vārtu izbūve, pēc tam veikti pārējie kapu iekārtojumi. Rīgas Brāļu kapi iesvētīti 1936. gada 26. septembrī, taču pirmos kritušos latviešu strēlniekus šeit apbedīja jau 1915. gadā. Karš turpinājās un šajā vietā mūža mieru guva aizvien vairāk kritušo. Tādēļ bija jāizstrādā īpašs kapsētas plāns, ko arī veica Rīgas pilsētas galvenais dārznieks Andrejs Zeidaks.

Kapos apbedīti aptuveni 2000 karavīru, kas dažādos laikos krituši par savu tēvzemi. Tajos savu mieru radis arī skulptūru ansambļa autors K. Zāle.

DAUGAVGRĪVAS CIETOKSNIS

Flotes iela 1b, Rīga

Daugavgrīvas cietoksnis radīts 17. gs., kad 1605. gadā zviedru karaspēks uzbūvēja šeit nocietinājumus. Tajos noietināti 250 karavīri. 1624. gadā cietoksni apmeklēja Zviedrijas karalis Gustavs Ādolfs, kurš vēlēja to atjaunot. Karadarbībā sagrautā cietokšņa vietā ģenerāļa Rotenberga pārraudzībā 1640. gadā no jauna uzbūvēts cietoksnis ar pieciem bastioniem un diviem vārtiem. Tajā atradās kazarmas, baznīca, virsnieku dzīvokļi, noliktavas u. c.

1670. gadā cietoksnis modernizēts un šos darbus vadījis zviedru kara inženieris Ēriks Dālbergs. Pārmaiņas cietoksnis piedzīvoja pēc Lielā Ziemeļu kara (1700 – 1721). 1710. gadā labi nocietinātais cietoksnis padevās Krievijas cara Pētera I ilgstošajam aplenkumam. 1915. gadā tajā dislocējās armijas vienības, Latvijas neatkarības laikā tajā arī saimniekoja militāristi.

Šobrīd Daugavgrīvas cietoksnis ir valsts īpašumā, tā apsaimniekošanu un uzturēšanu nodrošina biedrība Bolderājas grupa.

JAUNMOKU MUIŽAS PILS

Tumes pag., Tukuma nov.

Vēsturiskos dokumentos Jaunmoku muiža pirmo reizi minēta 1544. gadā. Laika gaitā tās īpašnieki mainījās, celtas jaunas ēkas un pārbūvētas esošās. Ap 1885. gadu Jaunmokas nonāca Rīgas pilsētas galvas Georga Ārmitsteda īpašumā. Iepriekšējā kungu māja nojaukta un 1898. gadā tapa ievērojamā Rīgas arhitekta V. L. N. Bokslafa projekts jaunai pilij. 1901. gadā ēka bija gatava. Pils celta no sarkanajiem ķieģeļiem uz laukakmeņu mūra pamatiem. Gotikas formas pasniegtas t. s. ķieģeļu stila manierē.

20. gs. sākumā Jaunmoku pils interjerā valdīja nevis reprezentatīva, bet gan mājīga noskaņa. Sienas klāja tapetes un koka paneļi, telpas sildīja bagātīgi dekorētu podiņu krāsnis un kamīni, mēbeļu grupas papildināja mākslas darbu reprodukcijas un grafikas. Interjerā īpaši izcēlās krāsns (Rīgas firma Celms un Bēms), kura sākotnēji bijusi Rīgas 700 gadu jubilejai veltītās izstādes eksponāts. Uz katra podiņa uzgleznots Rīgas, Jūrmalas vai minētās izstādes skats.

20. gs. 20. gados muižā ierīkota piensaimniecība, bet no 1926. gada – bērnu sanatorija. Padomju varas gados ēkā iekārtots veikals, kantoris un dzīvokļi. Pils atjaunošana sākās ap 1976. gadu, kad to apsaimniekoja Mežrūpniecības ministrija. Ilgstošais un grūtais darbs ir vainagojies ar panākumiem. Tagad pils apmeklētāji atjaunotajā pilī var iepazīties ar mežsaimniecības vēsturei un medībām veltītu ekspozīciju, apmeklēt mākslas izstādes, pavadīt laiku kafējnīcā, aplūkot apkārtni no torņa augšstāva un arī pārnakšņot. Pilī iespējams rīkot lielākas svinības vai arī tikties lietišķākā pasākumā – seminārā, konferencē vai apspriedē. Sabiedriskus pasākumus var rīkot arī stalla ēkā.

LATVIJAS ETNOGRĀFISKAIS BRĪVDABAS MUZEJS

Brīvības gatve 440, Rīga

Etnogrāfisko brīvdabas muzeju mēs varam uzskatīt par latviešu tautas dzīves pieminekli. Tā teritorijas plānojumā ievērots četru Latvijas etnogrāfisko novadu princips. Tās ir Kurzemes, Zemgales, Vidzemes un Latgales sētas, atsevišķas dzīvojamās ēkas, krogi, baznīcas, klētis, dzirnavas un citas tautas celtniecības liecības. Ēkas iekārtotas ar sava laika mēbelēm un sadzīves priekšmetiem.

Muzejs dibināts 1924. gadā un aizņem aptuveni 100 hektāru lielu zemes platību Juglas ezera krastā.

Muzejs izveidots arhitekta P. Kundziņa tiešā vadībā. Pirmā celtne – Rizgu māju rija (1730) uz muzeju pārvesta un uzstādīta 1928. gadā. Brīvdabas muzejs oficiāli atklāts 1932. gadā, kad tajā bija uzstādītas pirmās sešas senceltnes. Tagad muzejā apmeklētāji – sakoptā un labiekārtotā vidē var iepazīties ar 101 senceltni, bet krājumā uzskaitīti vairāk kā 100 000 etnogrāfisku priekšmetu, kas liecina par latviešu tautas sadzīvi vairāku gadsimtu garumā. Muzejs ir viena no senākajām tautas koka celtniecības pieminekļu krātuvēm Eiropā.

TURIDAS MUZEJREZERVĀTS

Sigulda, Siguldas nov.

1988. gadā izveidots Turaidas muzejrezervāts, kura galvenā sastāvdaļa ir Turaidas viduslaiku pils. Kompleksā ietilpst daudz dabas un kultūras pieminekļu, kuru izcelsme saistās ar laikposmu no 11. līdz 20. gadsimtam.

Mūra pils pirmsākumi saistās ar 1214.gadu. Pils mūru ieskaitajam pagalmam vienā pusē piekļaujas ziemeļu priekšpils ar cvingeru, otrā dienvidu priekšpils. Galvenos ieejas vārtus sargāja apaļš tornis, bet pirms tiem ziemeļu priekšpils daļā atradās vēl vairāki vārti un nolaižamais tilts. Centrālās daļas pagalmā līdz mūsdienām slejas piecstāvu dzīvojamais tornis – donžons. Pils rietumu pusē centrālās daļas aizsargmūrī izbūvēts liels, pusapaļš tornis, bet dienvidu priekšpils aizsargmūrī – mazs pusapaļš tornītis. Austrumu pusē torņu nav, taču tiem līdzīga ir ēka pie dienvidu sienas – četrstūrveida būve. 17. gs. sākumā, attīstoties šaujamo ierociem, pili sāka modernizācija un bez būtiskiem postījumiem tā pastāvēja līdz ugunsgrēkam 1776. gadā. Pils pārvērtās pilsdrupās. 18. gs. beigās pils teritorijā izveidojās pilsmuižas apbūve.

20. gs. 50. gadu sākums iezīmēja jaunu pavērsieni Turaidas pils pastāvēšanā. Galvenā torņa restaurācijai (arh. K. Vikmanis) un arheoloģiskajai izpētei (A. Stubavs) sekoja tā iekštelpu un augšējā stāva atjaunošana, uzlikts jumts. 1961. gadā (arh. G. Zirnis) pabeigta klēts atjaunošana un restaurācija. Tajā iekārtoja Siguldas novadpētniecības muzeju. Pils pusapaļais tornis agrāko veidolu ieguva 1973. gadā (arh. G. Jansons). 1976. gadā J. Graudoņa vadībā sāka kompleksa arheoloģiskā izpēte, kas ilgusi gandrīz 25 gadus.

Muižas saimnieciskajā centrā iekļaujas vesela virkne ēku. Restaurēta ir dārznieka māja (19. gs. 40. gadi), kalte (19. gs. otrā puse), pārvaldnieka vecā dzīvojamā ēka (19. gs. sākums), pārvaldnieka jaunā dzīvojamā ēka (1900.-1901.) un citas ēkas. Ainavā jauki iekļaujas kalpotāju māja, smēde, klēts, muižas ļaužu pagrablēts un citas ēkas. Atjaunota arī zivju diķu sistēma, kurā ietilpst 14 diķi. Tās ir senājas viduslaiku ķieģeļnīcās izmantotā māla ieguves vietas. Unikāla vērtība ir Tautasdziesmu parks – Dainu kalns un Dziesmu dārzs, kurā izvietotas 26 tēlnieka Induļa Rankas veidotās skulptūras. *Apzinoties, ka dabas un kultūras mantojums ir pasaules mēroga vērtība visā tā dažādībā, muzejrezervāts, saglabājot mūsu tautas interesanto un daudzveidīgo mantojumu, kolektīvo pieredzi, cenšas bagātināt pasaules pieredzi un zināšanas.* (Turaidas vēsturiskais centrs. Ceļvedis. – Rīga, 2011. – 6. lpp.)

AINAŽU JŪRSKOLA

Valdemāra iela 21b, Ainaži, Salacgrīvas nov.

Netālu no Igaunijas robežas atrodas Ainaži – neliela pilsētiņa, kas uzskatāma par latviešu profesionālās kuģniecības dzimteni.

1864. gadā šajā vietā kuģniecības entuziasta Krišjāņa Valdemāra ierosmē dibināta jauna tipa jūrskola, kurā bez maksas varēja apgūt zināšanas visi, kas vien to vēlējās. To arī izmantoja latviešu un igauņu jaunekļi. Senā ēka ir tipiska Latvijas kultūrvēsturiskajai videi – ar izteikti stāvu divslīpju jumtu, kura gali ir daļēji nošļaupti. Sienas tonētas tumši sarkanas, logi un to apmales baltas. Vienā garenfasādē izveidota izbūve, kurā atrodas ieeja. Muzejā ir daudz interesantu eksponātu – jūrnieku lāde, uzziņa par brāļiem Veidēm, kuru koka dzīvojamā ēku tagad sauc par Veidu pili u. c.

LESTENES BAZNĪCA UN LATVIEŠU LEĢIONA KARAVĪRU KAPSĒTA

Lestenes pag., Tukuma nov.

Lestenes baznīcas celtniecība uzsākta 17. gs. beigās. Draudzes telpas apjomam piekļaujas kvadrātveida tornis. Telpu izgaismoja lieli, gotiski spraišļoti logi. 1747. gadā torņa smailē iespēra zibens un tā nodega. Tā pieticīgākā veidolā atjaunota tikai 19. gs. sākumā. Ja baznīcas āriene bija vienkārša un skarba, tad to nevar teikt par iekšieni, kas bija fantastiski grezna. Draudzes telpai bija trīs jomi, kurus sedza greznas krusta un zvaigžņu velves. Dievnama iekārta izgatavota no 1704. līdz 1709. gadam un tās autors ir Ventspils kuģu būvētavas kocktēlnieks Nikolass Sefrenss jaunākais. Baznīcas iekārta ir izcilākais Latvijas baroka laika kokgriezuma ansamblis. Pārsteidzoša ir kokgriezumu kvalitāte un iekārtas saskaņa ar telpas arhitektonisko risinājumu. Tragisks dievnamam bija 1945. gads, kad karadarbības rezultātā cieta tornis un arī citas ēkas daļas. 1961. gadā draudze padzīta. Sākās ēkas un tās iekārtas postīšana. 1963. gadā nodega baznīcas jumts, iekārtas neizpostītās daļas pārvestas uz Rundāles pils muzeju, bet vietējie varasvīri dievnamā iekārtoja kalti un klēti! Tagad dievnamu ir atguvusi draudze, norisinās atjaunošanas un restaurācijas darbi.

Otrā Pasaules kara laikā Vācijas armijas pusē no 1941. līdz 1945. gadam kopumā karoja ap 120 000 Latvijas izcelsmes karavīru, pārsvarā latvieši. No 1945. gada līdz 1989. gadam padomju okupācijas apstākļos, neskatoties uz pastāvošajām starptautiskām tiesību normām, bija liegta iespēja ar atbilstošu cieņu un godu apbedīt Vācijas armijas pusē karojošos un kritušos karavīrus.

20. gs. 90. gadu sākumā ar baltiem koka krustiem atzīmētas lielākās, līdz tam neatzīmētās, vācu un latviešu karavīru apbedījuma vietas. Vēlāk radās ideja par piemiņas vietas ierīkošanu Kurzemē, Lestenes tuvumā. Pēc 1996. gadā noslēgtā Latvijas un Vācijas starpvalstu līguma par karā kritušo personu apbedījumu vietām, izveidojās situācija, kad bija iespēja līdztekus vācu karavīru kapiem izveidot un labiekārtot arī latviešu leģionāru kapus.

1997. gadā Brāļu kapu komiteja izsludināja atklātu konkursu par latviešu leģionāru kopkapsētas izbūves metu pie Lestenes baznīcas, kur tiesības uz projekta īstenošanu ieguva *Arhitekta Vecumnieka birojs* un tēlniece A. Dumpe. Pašlaik Latviešu leģiona karavīru kapsētā pārāpbedīti vairāk nekā 1000 Otrajā pasaules karā kritušo latviešu karavīru pišļi no visas Latvijas.

DAUGAVGRĪVAS KLOSTERIS – VIDUSLAIKU NOCIETINĀJUMS

Rīga, Skanstnieku iela 3

Daugavgrīvas cisterciešu klosteris t.s. Nikolaja kalnā rakstītajos vēstures avotos – Indriķa hronikā – pirmo reizi minēts saistībā ar notikumiem 1202. gadā, tomēr lielākā daļa pētnieku uzskata, ka tas celts laikā no 1205.-1208. gadam. Par klostera pirmo abatu iecēla Turaidas priesteri Teodorihu, kurš klostera celšanas atļauju ieguva gan Vācijā, gan Romā. 1215. gadā klosteri neveiksmīgi centās ieņemt sāmsalieši, bet tas izdevās 1228. gadā apvienotajiem kuršu un zemgaļu spēkiem, kas klosteri ieņēma un nodedzināja. Drīz vien to atkal atjaunoja un

13. gs. beigās-14. gs. sākumā tas bija viens no Rīgas pilsētas un Livonijas ordeņa strīdus objektiem, kura problēmu risināšanā iesaistījās pat pāvests Klements V. Domājams, ka ap 1305. gadu klostera vietā Livonijas ordenis uzcēla pili un gadsimtu gaitā izveidoja ārējos nocietinājumus, kurus pastiprināja pēc 1582. gada, kad Daugavgrīvas pili apmeklēja Polijas karalis Stefans Batorijs. 17. gs. sākumā, zviedru – poļu cīņu laikā, nocietinājumu vairākas reizes ieņēma gan vieni, gan otri. 1680. gadā vecos Daugavgrīvas nocietinājumus iznīcināja un pils mūru akmeņus izmantoja Daugavgrīvas cietokšņa būvniecībā, bet bijušos zemes nocietinājumus kopš 18. gs. beigām izmantoja lauksaimniecības vajadzībām.

Mūsdienās Daugavgrīvas klostera un pils vietu iezīmē paliekas no kādreiz to teritoriju ietvērušā kvadrātveidīgā (apmēram 150 x 150 m) zemes uzbēruma, kas augstākajā ziemeļu daļā saglabājies līdz 8 m augsts. Vidēji valnis bijis nedaudz zemāks, bet dienvidu un rietumu pusē ilgstošās lauksaimnieciskās darbības rezultātā gandrīz nav saglabājies. Nocietinājuma ārējo malu no visām pusēm ietvēris ap 20 m plats, tagad daļēji aizarts, daļēji aizmilzis grāvis. Livonijas ordeņa laikā celtā pils, spriežot pēc 17. gs. pirmās puses zviedru plāniem un 1901. gadā Karla Levis of Menāra vadībā veikto pārbaudes izrakumu rezultātiem, atradusies zemes nocietinājuma ZA un austrumu daļā, un bijusi 53 x 39 m liela. Dienvidu daļa minēta kā priekšpils, bet ieejas tilts atradies DR pusē. Šobrīd nekādas mūru konstrukcijas virs zemes nav saglabājušās. 20. gs. 20. gadu sākumā nocietinājuma rietumu daļā uzcelta dzīvojamā ēka (bij. "Skanstnieki") un saimniecības ēkas, bet iepakā ierīkoti piemājas dārziņi.

SALASPILS 1605. GADA KAUIJAS VIETA

Salaspils, Salaspils nov.

Kauja pie Salaspils bija lielākā poļu – zviedru karā un tā norisinājās 1605. gada septembrī Daugavas, mūsu likteņupes krastā. Zviedru armijas 9000 kājniekiem, kuru vidū bija arī algotņi no Vācijas, Skotijas un Holandes pretim stājās Lietuvas lielkņazistes spēki, kurus komandēja hetmanis J. K. Hodkēvičs. Lai gan zviedriem bija krietns pārspeks uzvaru guva Hodkēviča armija. Kaujā pret zviedriem piedalījās arī kurzemnieki.

1996. gadā šajā vietā uzstādīts piemiņas akmens ar uzrakstu poļu un latviešu valodā: *Šeit, 1605. gada 27. septembrī, vienā no lielākajām jauno laiku vēstures cīņām, kaujā pie Salaspils (Kircholma) – Polijas karaļvalsts un Lietuvas lielkņazistes karaspēks, piedaloties Kurzemes hercogistes karaspēkam, hetmaņa Jana Karola Hodkēviča vadībā izcīnīja uzvaru pār skaitliski pārāko Zviedrijas karaļa Kārļa IX karaspēku.*

ZEMGALE

RUNDĀLES PILS

Pilsrundāle, Rundāles pag., Rundāles nov.

Rundāles pils ir lielākais un greznākais muižas ansamblis Latvijā, daudzu izcilu mākslas un kultūras vērtību krātuve. Pils projektu Krievijas galma arhitektam Frančesko Bartolomeo Rastrelli (1700 - 1771) lūdza izstrādāt grāfs Ernsts Johans Bīrons (1630 - 1772), vēlākais Kurzemes hercogs (no 1737. gada). Ēkas celtniecība uzsākta 1736. gadā. Pils iesaistes idejai Zemgales plašajos laukos ir zināmas līdzības ar Francijas karaļa Luija XIV pili Versajā.

1737. gadā E. J. Bīrons uzsāka otras, vēl grandiozākas pils celtniecību Jelgavā un līdz ar to būvdarbi Rundālē zaudēja vērienu. 1764. gadā būvdarbi Rundālē atsākās F. B. Rastrelli vadībā. Pils interjeru apdare uzticēta tēlniekam no Berlīnes Johanam Mihaelam Grafam. Astonu telpu griestu plafonus līdz 1767. gadam uzgleznoja itāļu gleznotāji no Pēterburgas Frančesko Martīni un Karlo Cuki. Viņu otai pieder arī lielās galerijas un hercoga kabineta sienu gleznojumi. 1767. gadā pils iekšējā izbūve pabeigta.

1795. gadā muiža nodota grāfam Valerjanam Zubovam, kura laikā atjaunojās muižas saimnieciskā dzīve. Izcilais baroka piemineklis smagi cieta 1812. gada kara laikā, 1916. gadā, bet vissmagāk 1919. gadā, kad to postīja Bermonta-Avalova kareivji. No 1923. gada līdz 1924. gadam veikts neatliekamākais remonts ēkas saglabšanai. 1963. gadā pils nodota Bauskas novadpētniecības un mākslas muzejam, bet 1971. gadā dibināts Rundāles pils muzejs, izstrādāta mērķtiecīga pils restaurācijas programma un veikta zinātniski pamatota restaurācija. Kā būtiska pils ansambļa sastāvdaļa ir rekonstruēts regulārais franču tipa parks.

Varenības un majestātiskuma iespaidu rada parādes kāpņu telpa. Pēc tās apmeklētājus sagaida virkne iespaidīgu telpu: saloni, kabineti, ēdamzāle jeb Marmora zāle, Zilais salons, Sarkanais salons, Rožu istaba, Baltā zāle ar kabineti, Zelta zāles priekštelpa un Zelta zāle ar Porcelāna kabinetu un daudzas citas telpas. Katrai no tām ir savs raksturs, burvība, mākslinieciskais piesātinājums, ideja.

Muižas apbūvi papildina stāļi ar saimniecības piebūvēm (18. gs. arhitekts Severins Jensens), vārti un žogs (18. gs.), krogs (18. gs.) - 1974. - 1977. gadā atjaunota klasicisma celtne, kalpu māja (ap 1800. g.) un dārznieka māja (18. gs.).

Rundāles pils ir ievērojams Latvijas un visas Eiropas kultūrvēstures piemineklis. Tā atspoguļo baroka arhitektūras attīstību un ir nesaraujami saistīta ar šī stila evolūciju plašā mērogā.

STRŪVES ASTRONOMISKO NOVĒROJUMU PUNKTS JĒKABPILĪ

Jēkabpils

Jēkabpils pilsētas parkā, kurš 1931. gadā nodēvēts ievērojamā astrologa un ģeodēzista Frīdrihs Georga Vilhelma Strūves (1793 – 1864) vārdā atrodas necils piemiņas akmens. Uz zemes virsmas tas arī pašlaik atzīmē vienu no mūsu valsts ģeodēziskā punkta tīkliem. Gravējumi akmenī informē, ka astronomiskie novērojumi šeit veikti jau 1826. gadā. Akmenim līdzās granīta monolitā iestiprinātājā misiņa plāksnē lasāms, ka tas ir viens no 34 2005. gadā UNESCO Pasaulē kultūras un dabas mantojuma sarakstā iekļautajiem Strūves ģeodēziskā loka punktiem vairākās Eiropas valstīs.

Ģeodēziskā loka trigonometriskā uzmērīšana teritorijā no Norvēģijas Ledus okeāna piekrastes līdz Donavas grīvai pie Melnās jūras ilga no 1816. gada līdz 1855. gadam. Novērojumu punktu Jēkabpili izraudzījās tikai tad, kad Krustpils pils tornis, no kura jau iepriekš bija veikta ģeodēziskā sasaiste ar meridiāna loka dienvidu posmu, izrādījās nepiemērots astronomiskajiem novērojumiem nepieciešamo stacionāro observatoriju instrumentu novietošanai. Nācās meklēt pārredzamības ziņā līdzvērtīgu vietu Daugavas otrā krastā – Jēkabpili. 1826. gadā veikti nepieciešamie mērījumi, kas veicās ar panākumiem. Ģeodēziskais punkts *Jēkabpils* mūsdienās atkārtoti uzmērīts ar augstākas precizitātes GPS metodēm, un tas joprojām atgādina par F. G. V. Strūves un viņa līdzgaitnieku starptautiskajiem organizētajiem meridiāna loka mērīšanas darbiem. 19. gs. tie būtiski ietekmēja ģeodēzijas zinātnes turpmāko virzību, sekmējot praktiskās astroloģijas uzplaukumu. (Šajā tekstā izmantots materiāls no izdevuma Urtāns J., Muceniece A. u. c. Neparastais mantojums. Eiropas kultūras mantojuma dienas 2008. Rīga, 2008.).

LATVIJAS PIRMĀ VALSTS PREZIDENTA J. ČAKSTES DZIMTAS MĀJAS "AUČI"

Salgales pag., Ozolnieku nov.

1871. gadā Latvijas Valsts pirmā prezidenta Jāņa Čakstes tēvs Krišjānis Čakste ieguva savā īpašumā Auču mājas un kopā ar ģimeni pārcēlās tajās uz dzīvi. J. Čakstem radās ideja celt Aučos jaunu māju (tagadējo ēku), kas īstenota no 1925. līdz 1928. gadam (arh. R. Legzdīņš).

1927. gada pavasarī J. Čakste nomira, mājas būvniecību pabeidza viņa bērni. Saimniecību vadīja viņa dēls Jānis Ģedimins un tā kļuva par biežu pulcēšanās vietu visai Čakstu dzimtai.

Kad Auči kļuva par bezsaimnieka mantu, pēc kara to kā palīgsaimniecību pārtikas ražošanai izmantoja Rīgas drāšu fabrika. Vēlāk saimniecību pievienoja Bauskas rajona padomju saimniecībai Zālite kā attālu, patstāvīgu ražošanas iecirkni.

Padomju laikā Auču saimniecības ēkas pamazām sabruka, ābeļdārzā uzcelta kūts, pašā mājā atradās gan brigādes kantoris, gan patērētāju veikals, gan dzīvokļi 11 ģimenēm. Nevienš tā arī nejutās atbildīgs par mājas uzturēšanu un apkārtnes sakopšanu līdz 1989. gadam, kad pirmo reizi uz Latviju atbrauca Čakstu dzimtas pārstāvji un uzsāka sarunas par īpašuma atgūšanu. No 1995. – 1999. gadam notika mājas atjaunošanas un apkārtnes sakopšanas darbi. Šobrīd māja ir Jāņa Konstantīna Čakstes privātipašums, kurā iekārtotas piemiņas telpas Latvijas Valsts prezidentam, kā arī ekspozīcija par Auču māju pārvērtībām laika gaitā.

Auču dzīvojamā ēka līdzinās muižu pilij – tās asimetrisko apjomu veido spēcīgi izvirzīti rizalīti, jumta izbūve un vienā galā augsts tornis, segts ar četrslīpju jumtu. Visapkārt plešas varenais Zemgales līdzenums, aiz ēkas rāmi plūst Lielupe. Labiekārtota un sakopta ir ēkas apkārtnē.

DŽĪVOJAMĀ MĀJA "BILLĪTES"

Salgales pag., Ozolnieku nov.

Salgales pagastā, lecavas novada pievārtē atrodas *Billītes*, kurās ilgus gadus pavadījis latviešu dzejnieks, rakstnieks un tulkotājs Edvarts Virza (1883 – 1940), kura dzīvesbiedre bija dzejniece Elza Stērste. Šajā lauku sētā sarakstīti daudzi dzeļoļi, kā arī iespaidīgākais, latviešu zemniekiem veltītais tēlojums *Straumēni*. *Billītēs* šobrīd atrodas muzejs, kura veidotāji bija E. Virzas un E. Stērstes meita Amarillis Liekna ar dēlu Edvardu Liekni, meitu Annu Žīguri un mazmeitu Diānu. Vienstāva ēka (19. gs. beigās) segta ar stāvu divslīju jumtu. Tās vienu garenfasādes centru izceļ trīsstūrveida jumta izbūve un kolonnu balstīts lievenis ar balkonu otrajā stāvā. Ēka ir neliela, taču lauku vidē pietiekami majestātiska, un pat varētu teikt aristokrātiska. *Billīšu* pagalmā aug kastaņa – viena no dižākajām zirgkastaņām Latvijā. Tā aprakstīta arī E. Virzas darbā *Straumēni*. 1991. gadā iznāca E. Virzas grāmata *Zaļā Zemgale*, kuras ievadā I. Bērsons raksta *tā ir pirmiskara zaļā Zemgale, skaista ar savu dievišķo vaļību, jaukām mīlošām meičām, ziedošām pļavām un druvām. Te ir bēgļu posts un dzīves bojāeja un bezgala skumja dzīve tukšās mājās, kur reizēm sapulcējas tikai senās ēnas.* (Virza E. *Zaļā Zemgale*, Rīga, 1991.)

ACADEMIA PETRINA

Akadēmijas iela 10, Jelgava

Academia Petrina dibināta Kurzemes hercoga P. Bīrona ierosmē. Ēka (1773. – 1775., arh. Severins Jensens) pārstāv vēlīnā baroka stilu, taču tās arhitektūrā ieskanas arī agrīnā klasicisma iezīmes. Ēkas pamatā ir hercogienes Annas pils, kas ievērojami pārbūvēta. Divstāvu mūra ēkas centru izceļ rīzalīts ar trīsstūra frontonu un ar kupolu segts divstāvu tornis, kura apakšējā daļā līktas korintiskā ordera kolonnas. Ēkas interjers stipri cieta abos pasaules karos. Tas atjaunots 1927. un 1951. gadā. Ēkas pirmajā stāvā eksponēts vēsturiskā mūra fragments. No 20. gs. 50. gadiem saglabājušās kāpnes ar čugunā atlietām margām un dokiem lielgabala formā, kā arī parkets vairākās telpās, lustras u. c. Atsevišķās telpās griestus rotā grezni plafoni baroka stilistikā. Ēkas interjers papildināts arī 20. gs. 80. gados. Tajā kopš 1952. gada atrodas Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejs.

BAUSKAS PILSDRUPAS UN KURZEMES HERCOGU REZIDENCE

Pilskalns, Bauska, Bauskas nov.

Par Livonijas ordeņa cietokšņa un vēlākās Kurzemes hercogu rezidences Bauskā celtniecību pirmās ziņas atrodamas H. Finka 1443. gadā rakstītā vēstulē. Vecā pils – Livonijas ordeņa cietokšnis bija kastelas tipa neregulāra četrstūra būve ar pieciem torņiem. Pie biežajiem aizsargmūriem pagalma pusē piebūvētas ēkas garnizona vajadzībām. Galvenā ieeja atradusies pils austrumu daļā starp diviem torņiem. Pils vārtus sargāja grāvis ar paceļamo tiltu. Pa kreisi no ieejas pacēlās pusapaļš četrstāvu tornis. Cietokšņa galveno ieeju papildus aizsargāja priekšpils, kuru veidoja aizsargsienu iekļauts taisnstūrveida pagalms ar diviem stūru torņiem. Priekšpils teritoriju hercogs Gothards Ketlers izraudzījās par savas jaunās rezidences celšanas vietu. Dažas ēkas pagalmā tika nojauktas, bet vecie aizsargmūri, torņi un vārtu vieta (ieeja) saglabāta iekļaujot jaunajā apjomā. To veidoja ap pagalmu grupēti divstāvu korpusi ar diviem stūru torņiem austrumu pusē. Pils celtniecība pabeigta 1596. gadā. Jaunā pils jeb rezidence bija hercoga galma mājvieta. Atbilstoši tam veidota grezna fasāžu apdare un iekštelpu iekārtojums. Austrumu fasādi greznoja trīspakāpju zelminis, lielās logailas drošības apsvērumu dēļ, atradās tikai otrajā stāvā. Hercoga rezidences korpusa ārsienas sedza ģeometriskā sgrafito apmetums – renesanses un manierisma akmens kvadru iluzors attēlojums, to papildināja akmens kaluma rotājumi. Tāpat kā ārējā veidolā arī iekšējās dominēja renesanses un manierisma stils. Telpu sienas rotāja gleznojumi, ādas vai auduma tapetes, tās apsildīja greznas reljefu podiņu krāsnis. 1701. gadā Ziemeļu kara laikā zviedru karaspēks pili ieņēma. Tam sekoja plaša zemes nocietinājumu rekonstrukcija. 1705. gadā pili ieņēma krievu karaspēks un gadu vēlāk to uzspridzināja.

1973. gadā pēc rūpīgas izpētes sākās rezidences daļas atjaunošana. 1976.-1992., 1996.-1997. gadā arheologu A. Caunes un J. Grūbes vadībā pils teritorijā veikti arheoloģiskie izrakumi, kuros konstatēja, ka jau 1. gs. pr. Kr. šeit pastāvējusi nocietināta apmetne. 1990. gadā dibināts Bauskas pils muzejs, kura pārziņā senā celtne uzsāka atdzimšanu. Līdz šodienai paveikts ļoti daudz – atbilstoši izpētes rezultātiem iekārtotas telpas, uzstādītas krāsnis, izveidotas ekspozīcijas. Arī eksterjers atguvis savu sākotnējo risinājumu, gan no ārpuses, gan no pagalma.

VIDZEME

PIRMO LATVIEŠU DZIESMU SVĒTKU NORISES VIETA

Neikena kalniņš, Dikļi, Dikļu pag., Kocēnu nov.

Dikļi – kluss nostūris Ziemeļvidzemē ir kultūrvēsturiski plaši pazīstama vieta, kuras vārds saistās ar daudziem nozīmīgiem notikumiem. Tieši šeit aizsākās latviešu teātra tradīcijas, jo jau 1818. gadā Dikļu muižas zemnieki kā aktieri piedalījās muižas kalpotāja Jāņa Peitāna pārtulkotās Frīdriha Šillera lugas *Laupītāji* uzvedumā. Dikļos meklējami arī dziesmu svētku aizsākumi – 1864. gada Vasarsvētkos Dikļu muižas parkā iepretim pastorāta ēkai draudzes mācītājs un rakstnieks Juris Neikens sarīkoja pirmo kopā dziedāšanu – Dziesmu svētkus.

Dikļi pazīstami arī ar saviem materiālās kultūras pieminekļiem – luterāņu baznīcu, kura celta 1722. gadā, bet pārbūvēta 1848. gadā, un muižas apbūvi, kuras dominante un centrs ir 2003. gadā restaurētā un rekonstruētā pils. Dikļu muižas pirmsākumi meklējami 15. gadsimtā, bet pils ir 19. gs. beigu arhitektūras liecība. Trešajos vasarsvētkos Dikļos bija sapulcējušies seši kori ar 120 dziedātājiem no tuvējiem Vidzemes pagastiem. J. Neikens bija iecerējis dziedāšanu telpās, taču piemērota vieta neatradās un tā pasākums norisinājās brīvā dabā. Dziedāšanas svētki ir fenomens, kāds nav sastopams nekur citur pasaulē.

CĒSU PILS KOMPLEKSS

Pils laukums 9, Cēsis

Domājams, ka Cēsu viduslaiku pils pirmsākumi meklējami 13. gadsimtā. Ar tiem saistās kapelas un kapitula zāles vieta. Konventa tipa pili šeit sāka celt tikai 14. gs. Uzplaukums pils izveidē saistās ar 15. un 16. gs. miju, kad ordeņa dzīvi vadīja mestrs V. fon Pletenbergs. Izmaiņas notika arī 16. gs. pirmajā pusē, kad uzcēla priekšpils torni dienvidrietumos. Līdz ar to kompleksa plānojums ieguva visai sarežģītus apveidus. Trīs priekšpils ar mūriem, grāvjiem un torņiem aptvēra konventa ēku no trim pusēm. Lai tajā nokļūtu, drošības apsvērumu dēļ bija jāiziet cauri priekšpilim, tad – pāri mūra tiltam un vēl – cauri vairākiem vārtiem. Cēsu pils mūri ir labi saglabājušies nepārveidoti. Pilnīgi zudusi ir vienīgi pils ziemeļaustrumu mala ar kapelu un veco kapitula zāli. Kapelas pārsegums ar vēlinai gotikai raksturīgiem krusta velvju ribu profilējumiem bija radies vēlāko pārbūvju rezultātā, jo pati telpa celta senāk. Šī pils daļa sagruva 1577. gadā, kad pils aizstāvji, cīnoties pret Ivana Bargā karaspēku, paši sevi uzspridzināja. Vēlāk apšaudes rezultātā bojā gājis arī rietumu korpuss un daļēji arī ziemeļu tornis. Cēsu pilsmuižu 1777. gadā nopirka K. E. fon Zīverss, kura ierosmē ap 1777. gadu uzcelta t.s. Jaunā pils. Tās apjomā iekļauti ordeņa pils mūri, sākot no vārtiem starp pirmo un otro priekšpili, līdz t.s. Lādemahera tornim. Jaunās pils priekšā izveidots regulārs simetrisks pagalmis ar stalli – ratnīcu un klēti (18. gs.) tā malās. Pils apbūves kompleksu ietver ainavu parks (19. gs. 30. gadi). Ap šo laiku Jauno pili skāra neogotikas pārveidojumi – tornis kļuva par diviem stāviem augstāks un ieguva šim stilistiskajam virzienam raksturīgas formas. 20. gs. sākumā, 20. gs. 30. gados, no 1952. līdz 1960. gadam un vēlāk notikusi atsevišķu pils daļu konservācija, restaurācija un izpēte. Plaši arheoloģiskās izpētes darbi notika 1974. gadā (arheoloģe Z. Apala, arh. I. Stūrmanis) un tie turpinās arī tagad. Jaunā pils ir 1925. gadā dibinātā Cēsu Vēstures muzeja mājvieta. 2007. gadā uzsākta jauna pils apmeklētāju centra izbūve (arh. A. Lapiņš, I. Markuse) un Jaunās kungu mājas restaurācija. Pēc rūpīgas izpētes telpās varam no jauna ieraudzīt gleznojumus, dekoratīvo krāsojumu, apkures elementus, būvgaldniecības izstrādājumus, grīdas ar iluzoru rakstu u. c.

CESVAINES PILS

Pils iela 1, Cesvaine, Cesvaines nov.

No Gulbenes - Madonas šosejas jau iztālēm redzama varena torņa smaile – tāpat tuvumā ir Cesvaines pils. Latvijā nav daudz tik emocionāli iespaidīgu un mākslinieciski izteiksmīgu muižu piļu, kāda redzama Cesvainē. Ēka ir izcils eklektisma arhitektūras piemineklis, kurā ir daudz vērtīgu mākslas darbu un kultūrvēsturisku liecību. Pils celta 1894. gadā un tās projekta autori ir vācu arhitekti Hanss Grīzebahs un Augusts Dinklāge. H. Grīzebahs ir viens no ievērojamākiem gadsimtu mijas vācu arhitektiem, kura daiļradi, un it sevišķi Cesvaines pils projekta izstrādāšanu, ietekmējusi Vēzeres renesanse (Vēzeres upes ieleja Vācijā ir plaša teritorija starp Mindeni un Brēmeni no vienas puses un Padebornu, Bīlefeldi, Volfsburgu un Celli – no otras). Uzmaniģis vērotājs pils ārējā veidolā un interjerā saskatīs arī dažas romānikas, baroka un pat jūgendstila formas, kas netraucē pils arhitektūru uztvert kā viengabalainu eklektisma stila pieminekli.

Pils apjoma kompozīcijas pamatā ir daļēji noslēgts pagalms, ap kuru savstarpēji saistīti trīs korpusi. To sadurvietās, pagalma pusē iebūvēti atšķirīgi torņi, kuros izvietotas kāpnes. Vidējās (frontālās) daļas centrā izvietots rizalīts ar galveno ieeju. No pretējās – parka puses apjomu papildina terase, rizalīti un lielais, donžonam līdzīgais tornis. To, ka šī ēka ir tik izteiksmīga, daudzējādā ziņā nosaka celtniecības materiāls – granīts.

Pils plānojums izstrādāts pārdomāti un ar īpašu vērienu. Ēkas centrā anfilādē kārtotas reprezentācijas telpas. Celtnes labais spārnš bija paredzēts kalpotājiem un tajā atradās virtuve noliktavas un bufetes telpa. Kreisajā spārnā bija izvietoti muižas īpašnieka apartamenti. Cesvaines pilī saglabājusies vestibils, svētku zāles, ēdamzāles, kabineta, pieņemamās telpas un torņa telpu mākslinieciskā apdare. Te redzam stukā un no koka veidotus griestu plafonus, kamīnus, gleznojumus un kokgriezumus.

Piemēram, ēdamzāles griestos eksponētas koka sijas ar griezumiem rotātiem galiem un konsolēm, sienas daļēji sedz augsti koka pildīņveida paneli, gala sienas centrā likts milzīgs kamīns.

Īpašu vēribu pelna parādes kāpnes, kuru margas darinātas pildīņu konstrukcijā. Katrs pildīņš pārvērsts atšķirīgā, smalki izstrādātā ornamentāli greznā kokgriezumā. Kompozīcijas pamatā ir arabeskas motīvi, kuri papildināti ar augu un ziedu iestarpinājumiem.

Cesvaines pils interjeru mākslinieciskais izveidojums ir unikāla parādība Latvijas muižu arhitektūrā. Var atrast atsevišķus reģionālus motīvus apdarē un fasāžu risinājumos, taču pils kopumā ir mākslas imports, kas veiksmīgi iekļauts vietējā ainavā un esošās apbūves veidotajā vēsturiskajā vidē.

Krāšņās pils cēlājs ir muižas īpašnieks Ādolfs Gerhards fon Vulfs.

Diemžēl ir maz ziņu par šī cilvēka dzīvi, kurš Latvijas kultūras mantojumu bagātinājis ar pili, kas vienīgā no visām Baltijas pilīm iekļauta respektablajā G. Baranovska 19. gs. otrās puses arhitektūras enciklopēdijā (Pēterburga, 1904).

No 1919. gada Cesvaines pili izvietota skola. Diemžēl, 2002. gadā lielu pils daļu izpostīja ugunsgrēks. Zudībā gāja stāvie pils jumti ar vēsturiskajām konstrukcijām, otrā stāva telpas, parādes kāpnes un citas telpas. Drīz pēc ugunsgrēka uzsākti pils glābšanas darbi, izstrādāta turpmākās izmantošanas koncepcija, nodrošināta esošo vērtību saglabāšana.

76. ЗАМОКЪ „SESSWEGEN“ въ ЛИФЛЯНДИИ.

Арх. GRIESEBACH & DINKLAGE.

RANKAS MUIŽAS APBŪVE

Rankas muiža, Ranka, Rankas pag., Gulbenes nov.

Pirmās rakstiskās ziņas par Rankas muižu sastopamas 1528. gadā, kad Rīgas arhibīskaps Tomas Šēnings to izlēņoja K. fon Rozenam. 1625. gadā Zviedrijas karalis Gustavs I Ādolfs Ranku Rozenu dzimtai atsavināja un izlēņoja savam admirālim K. K. Gildenheimam. Vēlāk īpašnieki vairākkārt mainījās un 1836. gadā īpašums pārgāja Meijendorfudzimtas īpašumā, kura tur saimniekoja līdz Latvijas agrārreformai. Pēc tam pili ar apkārtējām ēkām un zemi ieguva Valsts Rankas mājturības skola.

Pils celta 18. gs. vidū un turpmākajos gados, it īpaši no 1836. līdz 1866. gadam paplašināta. Pēc Otrā pasaules kara pils piešķirta Rankas lauksaimniecības skolai. 20. gs. 70. gados skola pārcēlās uz jaunuzcelto ēku un pils palika tukša. 1986. gadā ēkā izcēlās ugunsgrēks un izdega tās jumta stāvs.

Pēc tam uzlikts pagaidu jumts, taču 1990. gadā ēka izdega otru reizi. Rezultātā, skaistā agrīnā klasicisma pils pārvērtās drupās. 2003. gadā pils un apkārtējās muižas ēkas kļuva privātipašums. Jaunie saimnieki iecerējuši pili atjaunot iepriekšējā izskatā, jo vēl esošās pils sienas un ikonogrāfiskie materiāli sniedz informāciju par zudušo.

Rankas muižas pils bija vienkārša ēka ar augstu cokolstāvu, segta ar mansarda tipa jumtu. Tās centrā atradās divstāvu rizalīts ar trīsstūrveida frontonu. Simetriski rizalīti atradās arī ēkas galvenās fasādes galos un to stūri bija rotāti ar rustiem. Cokolstāva logiem bija segmentveida pārsedzes, ailas apvija balti tonētas joslas.

20. gs. 30. gados abās pusēs centrālajam rizalītam likvidēts mansarda jumts uzbūvējot pilnu otro stāvu. Likvidētas arī galvenās kāpnes uz pirmo stāvu, atsedzot mazas cokolstāva durvis, kuras izmantotas par galvenām, bet augšā esošā durvju aila pārbūvēta par logu.

Taču šodien ar savu sakoptību un ainaviskām kvalitātēm piesaista tieši 67 ha lielais muižas parks, kuram cauri tek Rankas upīte. Tajā atrodas trīs diķi, divus no kuriem savieno minētā upīte. Teritorijā saglabājušies seni koki, iespējams pat no 18. gadsimta un tie atrodas pils tuvumā. Parkā rodami vairāki ainaviski izteiksmīgi skatu punkti, kuru perspektīvas būtu izpopjamas. Parkā saglabājies bagātīgs dendroloģiskais materiāls.

RUBENES LUTERĀŅU BAZNĪCA AR ŽOGU

Rubene, Kocēnu pag., Kocēnu nov.

Krietnu laiku, no 1772. līdz 1817. gadam, draudzē kalpoja mācītājs Kristofs Harders, tulkotājs un grāmatu spiestuves izveidotājs. Dievnams celts 17. gs. un vēlāk vairakkārt pārbūvēts. Padomju laikā baznīca, pateicoties draudzes noturībai saglabājusies un nav gājusi bojā kā citviet Latvijā. 1977. gadā portiks bija nonācis kritiskā stāvoklī, kurš pateicoties vietējo uzņēmēju gādībai atjaunots. Baznīcas draudzes telpa ir taisnstūrveida, kurai piekļaujas tāda paša veida altārgals ar sakristeju, kas nāk no viduslaikiem.

Saglabāta ir 1739. gada barokālā fasādes daļa ar nelieliem torniņiem. Tornis ieaudzis draudzes telpas apjomā un segts ar stāvu teltsveida jumtu. Galveno ieeju rotā jau minētais kolonnu portiks. Tagadējā baznīca iesvētīta 1740. gadā. 20. gs. 20. gados baznīca remontēta, atkal tā renovēta 20. gs. 90. gados. Tajā pašā laikā uzlikts kārniņu jumts. Rubenes baznīcā ir atrastas liecības par seniem gleznojumiem, kas attiecināmi uz 18. gs. vidu. 19., 20. gs. mijā tapis neogotiskais altāris un ērģeļu prospekts, kuru darinājis namdaris un galdnieks Jānis Vilands. Altāri papildina sienas panelējums ar gotiskiem motīviem.

VARAKĻĀNU MUIŽAS PILS

Pils iela 27, Varakļāni, Varakļānu nov.

Varakļāni – pilsēta Latgales pusē izceļas ar vairākiem ievēribas cienīgiem klasicisma laika arhitektūras pieminekļiem: muižas pils, katoļu baznīca un Borhu dzimtas kapliča. Viena no pilsētas rotām ir arī plašais muižas parks, kuru veidojusi Borhu dzimta, kas bija pazīstama Baltijā jau 15. gadsimta otrajā pusē. Plašāk pazīstams ir Mihals Jans Borhs (1753–1811), kurš 1783. gadā saņēma Sv. Romas impērijas grāfa fon Lubošica titulu. Viņš bija arī Seima deputāts, Beļskas vaivads, Kara departamenta padomes loceklis un ieņēma arī citus augstus amatus. Apceļojot Vāciju, Šveici, Franciju, Itāliju, Maltu un Lielbritāniju, Borhs nodibināja plašus starptautiskus sakarus ar ievērojamiem zinātniekiem, literātiem – nozīmīgām apgaismības laika personībām, piemēram, D. Bernulli, Ž. Bifonu, F. Galjāni, Voltēru un citiem. Viņš rakstīja plašus ceļojumu aprakstus, studēja mineralogiju, ģeoloģiju, izveidoja minerālu un akmeņu klasifikāciju. No 1790. gada par viņa un viņa sievas – Baltijas ģenerālgubernatora G. Brauna meitas Eleonoras pastāvīgo dzīvesvietu kļuva Varakļānu muiža.

Pils celta M. J. fon der Borha ierosmē, projekta autors bija ap 1780. gadu uz Latgali uzaicinātais itāliešu arhitekts Vinčenco Macoti. Ēka ir izcils un agrīns klasicisma paraugs Latvijas būvmākslā. No 1783. līdz 1789. gadam celtā ēka rada izstieptu iespaidu – tās apjoms sastāv no trīs divstāvu daļām, ko savieno vienstāva korpusi. Pils centrālā daļa ir ievērojami lielāka nekā sānu daļas. Ēkas centrālajai daļai parka pusē ir spēcīgi izvirzīti rizalīti un centru izceļ varens četrkolonnu portīks. Visai īpatnējs un Latvijā citur nesastopams ir pils plānojums. Tradicionāli šādas ēkas centrā atradās vestibils ar kāpnēm un no tā uz abām pusēm reprezentācijas telpas. Varakļānu muižas pili kāpnes uz otro stāvu novietotas centrālā korpusa abos galos. Vestibilam pretim ir izvietota samērā neliela telpa, no kuras var nonākt uz parka pusē esošas terases.

Varakļānu pili atradās ievēribas cienīga mākslas darbu kolekcija. Liecības par Borhu dzimtu saglabājušās arī ārpus Latvijas, piemēram, kanclera J. A. J. Borha un L. Borhas portreti glabājas Varšavas Nacionālā muzejā. Par pils telpu māksliniecisko iekārtojumu liecina 20. gadsimta 90. gados un vēlāk atklātie sienu gleznojumi – ornamentālas un figurālas kompozīcijas uz sienām, virs durvīm, starp logailām un citur. Līdz mūsdienām centrālajā korpusā saglabājušās oriģinālās koka kāpnes ar dekoratīvi izveidotām margām.

No 1921. līdz 1960. gadam pili atradās Varakļānu ģimnāzija, vēlāk vidusskola. Turpmāk tajā atradās vidusskolas internāts un dzīvokļi, bet tagad ēkā – no 1997. gada iekārtots Varakļānu novada muzejs.

LATGALE

DZEJNIEKA RAIŅA DZĪVES VIETA BERĶENELĒ

Birkenėly, Kalkūnes pag, Daugavpils nov.

Birkenėļu (arī Berķeneles) muiža – kādreizējais baronu Felkerzāmu īpašums un Kalkūnes muižas pusmuiža mūsu tautas vēsturē pazīstama galvenokārt pateicoties Raiņa vecākiem, kuri šo muižu nomāja no 1872. līdz 1881. gadam. No 1965. gada Birkenėļu kungu mājā atrodas Raiņa muzejs.

Birkenėļu kungu nams celts 19. gs. vidū. Apjomā vienkāršā ēka no pagalma puses ir vienkārša, bet no otras puses fasādes centrā izbūvēta plaša veranda ar jumta izbūvi. Zemes līmeņa kritums šeit atsedz arī pagrabstāva sienu. Tieši šeit, kuplu liepu paēnā, Laucesas upītes krastu pakalnos pagājusi Raiņa bērnība, kuras iespaidi atspoguļoti *Dagdas skiču burtnīcā* apkopotajos dzejoļos. No 1965. gada Birkenėļu dzīvojamā ēkā atrodas Raiņa muzejs. Šeit interesents atradīs ziņas par dzejnieka bērnību, viņa mācībām Vilkumiesta pastorātā, jeb tā sauktajā Ēģiptē (1874 - 1875) un Grīvas vācu skolā (1875 - 1879). 1996. gadā pabeigta ēkas rekonstrukcija – nomainīts jumta segums, atjaunoti logi ar slēģiem, otrajā stāvā izbūvēta kamīnzāle un neliela viesnīca. Pirmajā stāvā atrodas Raiņa piemiņas istaba un izstāžu telpas.

Muižas pagalmā, īpašā konstrukcijā novietots Birkenėļu luterāņu baznīcas zvans (1940). Birkenėļos ir arī muižu apbūvei raksturīgā klēts (19. gs. beigas). Ēkas stūrus rotā zem apmetuma neapslēpts laukakmeņu mūris, zelminis izveidots vienkāršā pildrežģa konstrukcijā, kas padara 19. gs. beigu celtni arhitektoniski izteismīgu. Saglabājusies arī otra saimniecības ēka – stallis (19. gs. otrā puse). Divstāvu ēkas fasādes laika gaitā ir mainītas, radot jaunas logailas un likvidējot arkādi, kura vēl nedaudz samana. Starp klēti un dzīvojamo ēku atrodas pagrabs, attālāk, iebraucamā ceļa malā – kalpu māja (19. gs.). Lietuvas robežas virzienā plešas liels ābeļu dārzs ar linu mārku. Dārzs, spriežot pēc 19. gs. otrās puses muižas zemju plāniem, bijis visai liels un tādejādi nozīmīga ir tā vieta kopējā ainavā.

KALKŪNES MUIŽA

Kalkūni, Kalkūnupag., Daugavpils nov.

Kalkūnes muižas pils celta 1890. – 1892. gadā pēc plaši pazīstamā arhitekta V. Neimaņa projekta, kurš no 1878. gada līdz 1895. gadam bija Daugavpils pilsētas galvenais arhitekts. Ēkas pasūtītājs bija muižas īpašnieks A. Fon Etingens. Tās apjoms ir asimetrisks un āriene savulaik bijusi īpaši grezna. Lielo torņu skaldnes rotāja stūru tornīši, arkatūra papildināja jumta dzegu, galvenās ieejas priekšā atradās lievenis ar balkonu otrajā stāvā un terase ar plaši izvērstām kāpnēm. Ēkas arhitektūrā izmantoti viduslaiku arhitektūras motīvi, kurus vietām papildina renesanses motīvi. Sākotnēji fasādē atradusies ordeņa mestra Valtera fon Pletenberga skulptūra, ievietota īpašā nišā. Diemžēl no visas šīs ārējās godības maz kas ir saglabājusies. Arī pils interjeri nav saglabājušies līdz mūsdienām.

Pēc Latvijas agrārreformas pili iekārtots Grīvas zīdaiņu nams. Otrā pasaules kara laikā tajā atradies kara hospitālis, bet no 1945. gada Republikāniskais bērnu nams. No 2004. gada ēkā saimnieko Bērnu sociālās aprūpes centrs Kalkūni.

Lai arī muižas apbūves spožums ir zudis, tā ir viena no interesantākajām un vērienīgākajām sava laika muižu būvēm, izcila meistara darbs, kas līdzinās šādām ēkām Vācijā.

KRĀSLAVAS KATOĻU BAZNĪCA

Baznīcas iela 2, Krāslava, Krāslavas nov.

Krāslavas katoļu baznīca ir viens no spilgtākajiem Latgales vēlinā baroka stila baznīcu paraugiem (1755. - 1767., arh. A. Parako). Tā ir mūra trīsjomu bazilika bez torņiem, ar divām piebūvēm – bij. garīgā semināra ēku un Sv. Donata kapelu (1818). Baznīca ir taisnstūra ar izvirzītu altārdaļu, kā vidusjoma turpinājumu. Zvanu tornis celts 1838. gadā. Baznīcas iekštelpas veidotas monumentālās, atturīgās baroka formās, izmantojot lielā ordera elementus. Tā pārsegta ar cilindriskām un krusta velvēm. Interjera mākslinieciskā kulminācija ir centrālā altāra (18. gs. 3. cet.) glezna *Sv. Ludvigs dodas krusta karā*. To 1884. gadā darinājis poļu mākslinieks T. Lisjēvičs pēc J. Matejko skices. Altārglezna ir viens no nozīmīgākiem 19. gs. otrās puses poļu gleznotāju darbiem Latvijā.

Baznīcā atrodas arī barokāla kancele (18. gs. 3. cet.), septiņi biktssoli (18. gs. vidus un otrā puse), kokgriezuma feretrone (18. gs. otrā puse). Sānu altāros gleznas, starp kurām izceļas pazīstamo poļu gleznotāju J. Peškas *Kristus Sirds* ar rizu (1824., 1888.), *Čenstohovas Dievmāte* ar rizu (1824) un A. Horavska *Sv. Trīsvienība* un *Sv. Vinsents ar bērnu* (1871) darbi. Saglabājušies arī F. Kastaldi gleznotie baznīcas un klostera iedibinātāju grāfienes A. Plāteres un grāfa K. L. Plātera portreti (18. gs. 3. cet.), kā arī vairākas 19. gs. epitāfijas. Dievnama arhitektūra un iekārta ir nesaraucami saistīta ar Eiropas būvmākslas attīstības tendencēm.

AGLONAS BAZILIKA

Aglona, Aglonas nov.

Viens no Latgales baroka sakrālās arhitektūras visplašāk pazīstamiem piemēriem ir Aglonas katoļu baznīca. Pēc koka baznīcas un klostera nodegšanas dominikāņu mūki 1768. gadā sāka celt jaunu mūra baznīcu, galvenie būvdarbi pabeigti 1780. gadā, bet tās svinīgā iesvētīšana notika 1800. gadā pēc darbu pabeigšanas – tieši simts gadus pēc tās dibināšanas.

Ēka ir trīs jomu bazilika ar izteiktu centrālo jomu, altārdaļa noslēgta ar poligonālu apsīdu. Altārtelpai abās pusēs atrodas ģērbkambari. Galvenās fasādes stūrus grezno divi frontāli, pakāpienveida torņi. Pretstatā vienkārši risinātām sānu fasādēm, galvenā fasāde izceļas ar savu greznumu.

Dievnama interjera apdare un iekārta tapusi 18. – 19. gs. Centrālā altāra (1799) retablā atrodas glezna Aglonas Brīnumdarītāja Dievmāte (17. gs.). Baznīcas iekārtas priekšmeti (kancele, ērģeļu prospekts, ērģeles, soli, biktssols) darināti 18. gs. Sānu altāri tapuši 19. gs. sākumā un 1827. gadā. Dievnamā glabājas plaša gleznu kolekcija.

No 1920. līdz 1924. gadam Aglonā izvietojās Rīgas arhibīskapa sēdeklis. Esošā klostera ēka celta 18. gs. vidū, mazliet vēlāk par baznīcu. 1920. – 1924. gadā te atradās katoļu garīgais seminārs, kas vēlāk pārcelts uz Rīgu. Padomju laikos klostera ēkā atradās daži dzīvokļi. 20. gs. 90. gadu sākumā atjaunota klostera funkcija. Viss komplekss pamatīgi paplašināts un rekonstruēts 1992. – 1993. gadā, sagaidot Romas Pāvesta vizīti Aglonā. Grandiozi pārveidots un labiekārtots ir baznīcas priekšlaukums, apjožot to ar jaunu mūra žogu, pārcelti vecie un uzbūvēti jauni vārti.

KRĀSLAVAS PILS

Pils iela 6, Krāslava, Krāslavas nov.

Kas nodomājis aplūkot Latgales novadus nepaies garām Krāslavai – vienai no skaistākām Latvijas pilsētām. Ko Krāslavā redzam šodien? Pilsētas vēsturisko apbūvi, senas muižas ēkas, baznīcu, krāšņu dabas vidi – tā ir tikai daļa no bijušā. Daudz izpostīts kara gados, aizvests svešumā, vēl nesen aizmirsts, nesaprasts.

Krāslavas muižai ir sena un notikumiem bagāta vēsture.

Jau 1558. gadā ordeņa mestrs V. Firstenbergs tur izmitināja savu bruņinieku E. Plumperu. Vēlāk muižai vairakkārt mainījušies īpašnieki, līdz 1729. gadā Huteni-Čapski Krāslavu pārdeva Latgales un Daugavpils stārastam grāfam Janam Ludvigam Brēl-Plāteram. Šī dzimta valdīja Krāslavā gandrīz divsimts gadus, līdz Pirmajam pasaules karam. Pēdējā muižas īpašniece bija Marija Plātere. Plāteri aktīvi centās sekot lielākajām un varenākajām Polijas muižnieku dzimtām, ar kurām tos saistīja gan radniecīgas saites, gan draudzība. Krāslava tādēļ izraudzīta par Plāteru dzimtas varenību raksturojošu vietu – ar attīstītu tirdzniecību, amatniecību, izglītību un garīdzniecību. Plāteru dzimtas ierosmē celta jaunā pils, kuras būvniecība uzsākta jau 1765. gadā pēc arhitekta D. Parako projekta. Ēka pabeigta 1791. gadā.

20. gs. 70. gadu vidū ēku pameta – tur izvietotā vidusskola pārgāja uz jaunuzceltu namu. 1976. gadā veikta pils uzmērīšana un fotofiksācija. Tai bija jumts, stikli logos un durvis eņģēs. Aizsākās arī vēsturiskā izpēte un rekonstrukcijas projekta izstrāde (arh. R. Dunkure), lai pili iekārtotu bibliotēku, vēstures un mākslas muzeju un kinozāli. Darbi veicās lēni, ēka pamazām sāka brukt, nozuda durvis, logi. 1984. gadā Rīgas Politehniskā institūta arhitektūras studenti doc. J. Vasiljeva vadībā šeit veica savu praksi. Uzmērot ēku atklājās sienu gleznojumi. Studentu darbu turpināja Rundāles pils muzeja izpētes grupas speciālisti. Tika secināts, ka rekonstrukcija jāpārtrauc, jo unikālo interjera gleznojumu dēļ bija jāpārskata funkcionālā sistēma. Izpētes darbi turpinājās, atklājās jauni gleznojumi, apdares elementi, nostiprināti jau esošie. Taču sienas turpināja sabrukt, mitrums, sals un vienaldzība darīja savu darbu. Pēc ilgstošām likstām ēkai tomēr uzlika mansarda jumtu, ielika jaunus sīkrūšu logus.

Krāslavas pili atsegto sienu gleznojumus var datēt ar 18. gs. 60., 70. gadiem. t.i. ar rokoko stila periodu. Rokaju, augu motīvu un panno joslu gleznojumos vēl jūtamas baroka atskaņas. Visizcilākie ir panno gleznojumi ar Romas ainavām. Tajos attēlotas antīkas pilsētas drupas, priekšplānā 18. gs. tērpos ģērbti ļaudis, kuri zīmē un glezno. Uzmanību saista Romas foruma skats ar Konstantīna arku un Monte Cavallo ar Kvirināla pili. Šī kompozīcija atkārtoti mākslinieka Džovanni Batista Piranezi (1720 - 1778) ofortu Monte Cavallo laukuma skats. Gleznojuma autors priekšplānu papildinājis tikai ar cilvēku grupu un būvdetaļu elementiem. Citur Dž. B. Piranezi gravīras brīvāk improvizētas. Gleznojumi izpildīti ar ievingrinātu roku, rūpīgi pārdomāta kompozīcija, sīki un precīzi izstrādātas detaļas. Tas liek domāt par pieredzējuša mākslinieka darbību. Krāslavas pils ir iespējams pats ievērojamākais baroka – klasicisma piemineklis Latgalē. Tā saglabāšana nākamajām paaudzēm ir aktuāls mūsdienu sabiedrības uzdevums.

DAUGAVPILS CIETOKSNIS

Nikolaja iela 5, Daugavpils

Daugavpils cietoksnis ir stilistiski viengabalains klasicisma stila ansamblis, kurā atspoguļojas sava laika pilsēt būvniecības idejas. Tas celts 16. gs. nocietinājumu vietā. Monumentālā fortifikācijas sistēma sastāv no vaļņiem, bastioniem, ravelīniem, kazemātiem ar masīvām ķieģeļu arkām un citiem elementiem. Cietokšņa celtniecība uzsākta 1810. gadā (inž. J. F. Hekels). Plānojuma pamatā ir nocietināta pilsēta, kuras teritorija regulāri sadalīta kvartālos. Tās vidusdaļā atradās liels kvadrātveida laukums, kura malā izvietojās jezuītu katedrāle (1737 -1746) – ansambļa vertikālā dominante (sagrauta 1944. gadā). 1812. gadā krievu - franču kara laikā franču karavīri nojauca daļu nocietinājumu, taču jau 1813. gadā atsākās celtniecības darbi, bet 1816. gadā pēc arhitekta I. Truzsona projekta izstrādāts cietokšņa detālplānojums, kurā nodalītas funkcionālās zonas, diferencētas ielas u. c. Galvenās cietokšņa būves – kazarmas, virsnieku dzīvojamās ēkas, hospitālis, štāba un komandanta ēkas, inženieru un artilērijas arsenāls, kā arī cietokšņa vārti un citas būves celtas 1816. - 1830. gados pēc arhitekta A. E. Štauberta projektiem. Celtniecība turpinājās līdz pat 1878. gadam. 1860. gadā pie cietokšņa izbūvēta Pēterburgas - Varšavas dzelzceļa līnija ar tiltu pār Daugavu. Cietoksnis zaudēja savu militāro nozīmi, taču līdz pat 20. gs. 90. gadu sākumam kalpoja armijas vajadzībām. Priekštilta nocietinājumos – Daugavas kreisajā krastā izvietots Grīvas cietums.

Daugavpils cietoksnis ir ievērojama fortifikācijas būve, vienīgā šāda veida un mēroga Baltijas valstīs. Tas ir samērā labi saglabājies un sniedz vispusīgu iespaidu par tā laika celtniecības sasniegumiem. Aktuāla ir nocietinājumu, kā arī būvju izmantošana un saglabāšana.

Pēdējos gados cietokšņa atjaunošanā un ēku restaurācijā ir paveikts nozīmīgs darbs. 2013. gadā atklāts Daugavpils Marka Rotko mākslas centrs – daudzfunkcionāls laikmetīgās mākslas komplekss. Tas veltīts abstraktā impresionisma pamatlicēja M. Rotko daiļradei. Ekspozīcijā redzami mākslinieka darbu oriģināli un reprodukcijas. Citās telpās mākslas baudītājiem piedāvājums ir mainīgs – tie var iepazīties ar Latvijas, Eiropas un pasaules mākslinieku veikumu. Centrā atrodas kafejnīca un 14 apartamenti (naktsmītnes) ar oriģināli dizainētu interjeru Rotko stilā. Tiek piedāvātas arī konferenču telpas. Labiekārtota ir minētā centra un citu ēku apkārtnē. Darbi aktīvi turpinās un nav šaubu, ka cietoksnis ir vērā ņemama Eiropas mēroga būve.

DAUGAVPILS SKROŠU RŪPNĪCA

Varšavas iela 28, Daugavpils

Daugavpils skrošu rūpnīca ir viens no plašāk pazīstamajiem pilsētas tūrisma objektiem. Nekur citur Latvijā jūs neatradīsiet neko līdzīgu. Strauji aug šīs vietas apmeklētāju skaits un ne tikai no Eiropas valstīm, bet arī no krietni tālākām pasaules malām. Skrošu rūpnīca savu darbību uzsāka 1886. gadā. Sākumā tā bija neliela manufaktūra, taču laika gaitā izauga par vērā ņemamu industriālu objektu. Tajā ražoto produkciju sūta uz tuvām un tālām zemēm. Rūpnīcā izgatavo skrotis, renkuļus, blīves, plombas un radiāciju slāpējošas detaļas. Nekur citur Baltijas valstīs nav publiski pieejama vieta, kur ražo munīciju. Tas ir īpašs pārdzīvojums iepazīties ar skrošu liešanas un šādas tehnoloģijas attīstību 19., 20. gs. Un kur nu vēl apmeklējuma noslēgumā piedāvātā iespēja šautuvē izmēģināt kā lido pneimatiskās lodes un ja paveicas – trāpa uzstādītajā mērķī. Unikāls ir rūpnīcas tornis, 30 metrus augsts un atrodas pakalnā. No tā visa Daugavpils ir kā uz delnas...

Tornis ir t. s. ķieģeļu stila celtne ar ražošanas ēkai bagātīgu fasāžu arhitektoniski dekoratīvo risinājumu, kurā dominē lizēnas, nišas, arkatūras. Tā ir vecākā, joprojām funkcionējoša šāda veida būve Eiropā. Kausēts svins kritot no aptuveni 40 metru augstuma iegūst ideālas lodes piliena formu. Īpašs pārdzīvojums ir kāpšana šajā tornī. Apmeklētājiem ir iespēja iepazīties arī ar citiem tuviem vēsturiskiem ražošanas procesiem.

LŪZNAVAS (GLUŽŅEVAS) MUIŽAS KUNGU MĀJA

Lūznavas pag., Rēzeknes nov.

19.gs. otrajā pusē muižu nopirka ievērojamais poļu inženieris S. Kerbedzs. Muižas iekārtojums saistās ar S. Kerbedza meitas Jevgēnijas Kerbedzas filantropisko darbību. Pateicoties viņas centieniem, Lūznava izveidota plaša mākslas darbu kolekcija. No katra ārzemju brauciena viņa atveda gleznas, mākslas priekšmetus, kā arī idejas kā noformēt māju un parku, kas īstenotas dzīvē. 1905. – 1911. gadā uzcelta jaunā kungu māja, kas drīzāk līdzinās savrupmājai. Vasarā muiža pārvērtās par savdabīgu atpūtas vietu daudziem poļu māksliniekiem un tēlniekiem. No iepriekšējā mājas iekārtojuma saglabājušies sarkankoka paneļi, logu apmales, parketa grīda, kāpnes uz otro stāvu ar jūgendstila margām un vestibilā – liels neogotisks logs.

Patī pils ēka celta no sarkaniem ķieģeļiem, bet ap logailām, dzegai, terases kolonnām un citur lietotas no cementa javas darinātas detaļas. Cokolstāvs un dažas dekoratīvās joslas fasādēs veidotas no šķeltiem laukakmeņiem. Pils un tās apkārtnē liecina par Latvijas un Polijas ciešajām kultūras saitēm.

